

DUANIN USUL VE ADABI

Dua basit bir iş değil, yüce Allah'a ibadet etme, O'nu anma ve O'na iman etmenin gereğidir. Bu sebeple duanın makbul olabilmesi için, bir kısım usul, âdâp ve kurallara riayet edilmesi gerekir. Bu usul, adap ve kuralları şöyle sıralayabiliriz:

1. Duaya Eûzü Besmele, Allah'a Hamd ve Peygambere Salât İle Başlanmalı

Dua öncesinde Müslüman, rûhen ve bedenen duaya hazır hâle gelmeli, mümkünse abdest alıp kibleye dönülmelidir. (İbn Mâce, Dua, 13) Her hayırlı işte olduğu gibi duaya da eûzü ve besmele çekerek iki rekat namaz kıldıktan sonra başlanmalıdır.

Ayet ve hadislerde hayvanın Allah'ın adı anılarak kesilmesi (En'am, 6/18), besmele ile yenilip içilmesi (Ebû Davud, Et'ime, 15), Allah'ın adı ile (Alâk, 96/1) ve eûzü çekerek Kur'an okunması (Nahl, 16/98) emredilmektedir. Dua da bir ibadet olduğuna göre, duaya da eûzü ve besmele çekerek başlanmalı, sonra Allah'a hamd ve Peygamberimize salât ve selâm getirilmelidir. Peygamberimiz (s.a.s.) duaya,

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَلِيِّ الْأَعْلَى الْوَهَّابِ

“Yücelerin yücesi ve bağışlayıcı olan Rabbimi, bütün noksanlıklardan tenzih ederim” diyerek başlamış (Ahmed, IV, 54; Hâkim, Dua, I, 498) ve

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِتَحْمِيدِ اللَّهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ ثُمَّ لِيُصَلِّ عَلَيَّ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ لِيَدْعُ بَعْدَ مَا شَاءَ

“Biriniz dua ettiği zaman, Allah’a hamd ve övgü ile başlasın, sonra Peygambere salât etsin, sonra dilediği duayı yap-sın” buyurmuştur. (Tirmizi, De’avât, 66; Ebû Davud, Salât, 358)

Sahabeden Hz. Ömer,

إِنَّ الدُّعَاءَ مَوْفُوقَ بَيْنِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهُ شَيْءٌ حَتَّى
تُصَلِّيَ عَلَيَّ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Peygambere salât getirilinceye kadar dua, yer ile gök arasında durur, hiçbir dua O’na yükselmez/kabul olmaz” demiştir. (Tirmizi, Salât, 347)

Peygamberimiz (s.a.s.); sahabeden Enes bin Malîke, herhangi bir yeri ağrıdığı zaman, şikayet ettiği yerin üzerine elini koyup besmele ile şöyle dua etmesini tavsiye etmiştir:

بِاسْمِ اللَّهِ أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا آجِدُ مِنْ وَجَعِي هَذَا
ثُمَّ أَرْفَعُ يَدَكَ ثُمَّ أَعِدُ ذَلِكَ وَتَرًا

“Bismillah, şu çektiğim acının şerrinden Allah’ın gücü ve kudretine sığınırım. Sonra elini kaldır, sonra bu duayı üç beş defa tekrar et.” (Ebû Ya’lâ, Zikir ve Dua, No: 1126)

2. Duadan Önce Tövbe ve İstiğfar Edilmeli

Günah işleyen, haramlardan uzak durmayan bir kulun duası kabul edilmeye lâyık değildir. Peygamberimizin şu hadisi çok dikkat çekicidir.

الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشَعَتْ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا
رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذَى بِالْحَرَامِ فَأَنْتَ
يُسْتَجَابُ لِدَلِكَ

“Allah yolunda seferler yapmış, üstü başı tozlanmış bir adam, ellerini semaya kaldırarak, ‘Ya Rabbi’ ‘Ya Rabbi’ diye yalvarıyor. Oysa yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gıdası haramdır. Böyle birisinin duası nasıl kabul olur?” (Müslim, Zekât, 19)

Bu itibarla mü’min duaya başlamadan önce günahlarını itiraf edip ihlâs ile Allah’a tövbe etmeli ve affını dilemeli, sonra dua yapmalıdır.

3. Eller Semaya Açılmalı ve Dua Sonunda Yüze Sürülmeli

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), dua ettiği zaman koltuk altları görünecek kadar ellerini semaya kaldırmıştır. Sahabeden Ebû Mûsâ el-Eş’arî,

دَعَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ وَرَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ

“Hz. Peygamber, dua etti ve ellerini kaldırdı. Ben koltuk altlarının beyazlığını gördüm” demiştir. (Buhârî, De’avât, 22)

Yine sahabeden Enes (r.a.);

كَانَ النَّبِيُّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ حَتَّى يُرَى بَيَاضَ إِبْطَيْهِ

“Hz. Peygamber, duada ellerini (semaya) koltuk altlarının beyazı görününceye kadar kaldırırdı” demiştir. (İbn Hibbân, Ed’ıye, No: 877)

Sahabeden Abdullah ibn Abbâs, Peygamberimizin şöyle buyurduğunu bildirmiştir:

إِذَا سَأَلْتُمْ اللَّهَ فَاسْأَلُوهُ بِبُطُونِ أَكْفِكُمْ وَلَا تَسْأَلُوهُ بِظُهُورِهَا وَامْسَحُوا
بِهَا وَجُوهَكُمْ

“Allah’tan bir şey istediğiniz zaman avuçlarınızın içi ile isteyin, ellerinizin tersi ile istemeyin ve ellerinizi (dua sonunda) yüzünüze sürün.” (Hâkim, De’avât, I, 536)

Sahabeden Sehl b. Sa’d;

كَانَ يَجْعَلُ إِصْبِعَيْهِ بِحِذَاءِ مَنْكَبَيْهِ وَيَدْعُو

“Hz. Peygamber (s.a.s.), parmaklarını omuz hizasına kadar kaldırır ve öyle dua ederdi” demiştir. (Hâkim, De’avât, I, 536)

Hz. Ömer;

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ لَمْ
يَحْطُطْهُمَا حَتَّى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ

“Hz. Peygamber, duada ellerini semaya kaldırdığı zaman yüzlerine sürmeden indirmezdi” demiştir. (Tirmizî, De’avât, 11)

Dua ederken mümkünse kibleye dönülür (Buhârî, De’avât, 24), ellerin içi / avuç açılır, parmaklar omuz hizasına kadar, başı geçmeyecek (İbn Hıbbân, Ed’iye, No: 878) ve koltuk altları görünecek şekilde kaldırılır, dua sonunda eller yüze sürülür. Dua esnasında gözler semaya dikilmez. Peygamberimiz,

لَيَنْتَهَيْنَ أَقْوَامٌ عَنِ رَفْعِهِمْ أَبْصَارَهُمْ عِنْدَ الدُّعَاءِ فِي الصَّلَاةِ

إِلَى السَّمَاءِ أَوْ لَتَخَطِفَنَّ أَبْصَارَهُمْ

“Birtakım kimseler namaz kılarken ve dua ederken gözlerini semaya kaldırmalarından ya vazgeçerler ya da gözleri kör olur” (Müslim, Salât, 118) buyurmuştur.

4. Esmâ-i Hüsnâ İle Dua Edilmeli

Yüce Allah, Kur’ân’da;

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا

“En güzel isimler Allâh’ındır. O hâlde O’na o güzel isimler ile dua edin” (A’raf, 7/180) anlamındaki ayeti ile kendisine, esmâ-i hüsnâ ile dua edilmesini emretmekte ve;

قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ

“De ki: İster Allah diye dua edin, ister Rahmân diye dua edin, hangisiyle dua ederseniz (edin) en güzel isimler O’nundur” (İsrâ, 17/110) anlamındaki ayet ile “Allah” ismi veya “Rahmân” ismi ya da diğer isimlerinden biri ile dua edilebileceğini bildirmektedir. Hem Kur’ân’da hem de hadislerdeki dua örneklerinde bunu görmekteyiz.

5. Mübarek Gün ve Geceler Tercih Edilmeli

Dua, her zaman ve her yerde yapılabilir. Bununla birlikte Arefe günü ve geceleri, Ramazan ayları, Cuma ve bayram gün ve geceleri, seher vakitleri, gecenin üçte ikisi, sabah ve akşam vakitleri, ezan ile kamet arasında, secdede ve namaz akabinde yapılan duaların kabul edileceği ile ilgili hadisler vardır (bk. kabul olan dualar bölümü). Meselâ Kur’ân’da akşam ve sabah dua edilmesine işaret edilmektedir:

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ

“Rab’lerinin rızasını isteyerek sabah akşam ona dua edenleri yanından kovma. Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kovasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun!” (En’âm, 6/52; bk. Kehf, 18/28)

Muttakiler, Kur’ân’da,

وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ

“Seher vakitlerinde Allah’tan bağışlanma dilerlerdi” (Zâriyât, 51/18) diye övülmektedir.

6. İhlâs İle ve Bilinçli Olarak Yapılmalı

Dil ile dua cümlelerini söylerken, zihin başka düşüncelere dalmamalı; insan, bütün varlığı ile Allah’a yönelmeli, bilerek ve isteyerek, ihlâs ve samimiyetle dua etmelidir.

هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ
الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“O diridir. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde dini sadece Allah’a özgü kılarak ihlâsla O’na dua edin / ibadet edin. Her türlü övgü, âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.” (Mü’min, 40/65; bk. Arâf, 7/29; Mü’min, 40/14)

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

“*Kâfirlerin hoşuna gitmese de siz, dini yalnız Allah’a hâlis kılarak O’na dua edin*” (Mü’min, 40/14) anlamındaki ayetler ile (bk. Yunus, 10/22; Ankebût, 29/65; Lokman, 31/32)

وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَآهُ

“*Biliniz ki, Allah gafil bir kalpten gelen duayı kabul etmez*” (Tirmizî, De’avât, 66) anlamındaki hadis, duanın ihlâslı ve şuurlu yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

7. Kabul Olacağına İnanılarak Dua Edilmeli

Yüce Allah’ın güzel isimlerinden biri “semî’u’d-dua (duaları işiten / kabul eden)”dir. (Âl-i İmrân, 3/38) Bu itibarla mü’min dualarını Allah’ın kabul edeceğine inanarak yapmalıdır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.);

أَدْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ

“*Kabul edileceğine kesin bir şekilde inanarak Allah’a dua edin*” (Tirmizî, De’avât, 66; bk. Hâkim, De’avât, I, 493) tavsiyesinde bulunmuş ve;

إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيَعِزِّمِ الْمَسْأَلَةَ وَلَا يَقُولَنَّ اللَّهُمَّ إِنْ شِئْتَ فَأَعْطِنِي فَإِنَّهُ لَا مُسْتَكْرَهَ لَهُ

“*Dua ettiğiniz zaman, isteğinizi kesin olarak isteyin. Allah’ım! Dilersen bana ver’ demeyiniz. Çünkü Allah’ı zorlayacak herhangi bir güç yoktur.*” (Buharî, De’avât, 21; Müslim, Zikir, 7; İbn Hıbbân, Ed’iye, No: 977)

لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي إِنْ شِئْتَ
لِيَعِزِّمِ الْمَسْأَلَةَ فَإِنَّهُ لَا مُكْرَهَ لَهُ

“Biriniz, ‘Allah’ım! Dilersen beni bağışla’, ‘Allah’ım! Dilersen bana merhamet et’ diye dua etmesin. İsteğini kesin olarak istesin. Çünkü O’na engel olacak hiç kimse yoktur.” (Ebû Davud, Salât, 358) buyurmuştur.

Bu hadisler, duanın kabul olacağına inanarak yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

8. Kısık Bir Sesle ve Yalvararak Dua Edilmeli

Bağırıp çağırarak, yüksek ses ve riya ile değil yalvararak ve kısık bir sesle dua edilmesi, Allah ve peygamberin emridir:

أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

“Rabbimize yalvararak ve içten dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez.” (Arâf, 7/55)

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ
وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

“Rabbini, içinden, yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam an, gâfillerden olma.” (Arâf, 7/205)

وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا

“Duanda pek bağırma, pek de sesini gizleme, bu ikisinin arasında bir yol tut.” (İsrâ, 17/110)

Hz. Âişe validemiz, bu ayetin, dua hakkında indiğini söylemiştir. (Buhârî, De’avât, 16) Sahabeden Ebû Musa el-Eş’arî der ki: Allah Resûlü ile birlikte bulunduğumuz bir seferde, tepelere çıktıkça, derelere indikçe yüksek sesle tekbir ve

tehlil getiriyorduk. Bunun üzerine Hz. Peygamber;

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْزِعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّكُم لَا تَدْعُونَ أَصَمًّا وَلَا غَائِبًا
إِنَّكُم تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ

“Ey İnsanlar! Kendinizi yormayınız. Çünkü sizler sağır ve uzaktaki birine değil, her an sizinle olan, her şeyi duyan Allah’a dua ediyorsunuz” buyurarak bizi uyardı. (Buhârî, Cihâd,131; Müslim, Zikir, 44, Dua, 44) Hasan el-Basrî,

دَعْوَةٌ فِي السِّرِّ تَعْدِلُ سَبْعِينَ دَعْوَةً فِي الْعَلَنِیَّةِ

“İçten gizlice yapılan dua açıktan yapılan 70 duaya denktir” demiştir. (Abdürrezzak, Dua, No:19645)

Yüksek sesle bağırarak dua etmek adaba da uygun değildir. Çünkü,

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ

“Nerede olursanız olun Allah sizinle beraberdir” (Hadid, 57/4; bk. Mücâdele, 58/7; Şu’arâ, 26/62) anlamındaki ayet ile;

أَنَا مَعَ عَبْدِي إِذَا هُوَ ذَكَرَنِي وَتَحَرَّكَتْ بِي شَفَاتُهُ

“Beni zikrettiği ve dudaklarını benim için hareket ettirdiği zaman ben kulumla beraberim.” (Hâkim, De’avât, I, 496)

وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي

“Bana dua ettiği zaman ben onunla beraberim” (Müslim, Zikir, 19) anlamındaki kutsî hadislerde beyan edildiği gibi biz nerede olursak olalım Allah bizimle beraberdir. Allah, bi-

zim kısık sesle bile olsa yaptığımız duaları duyar, hatta;

وَتَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

“Biz insana şah damarından daha yakınız” (Kâf, 50/16) anlamındaki ayette bildirildiği gibi O, bize bizden, şah damarımızdan da yakındır. Yüce Allah, Zekeriya peygamberin,

إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا

“Hani o, Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı” (Meryem, 19/3) şeklinde dua ettiğini bildirerek bize nasıl dua edeceğimizi haber vermektedir. Bu itibarla, duada bağırıp çağırmak, süslü olsun ve beğenilsin diye yapmacık hareketlerde bulunmak doğru değildir.

Duayı sessizce ve yalvararak yapmak, ihlasın gereğidir. Yüksek sesle yapılan duaya, riya karışabilir. Bu sebeple Hanefî bilginler, namazda Fatiha sonunda “âmin” kelimesini sessiz söylemenin daha fazîletli olduğu içtihadında bulunmuşlardır.

Dualar, ibadet şuuruyla, dinî vakar ve ölçülere uygun olarak yapılmalıdır. Gösterişe düşkün, dinî şuardan mahrum birtakım kişileri memnun etmek için, mana yavanlığı taşıyan, tumturaklı ifadelerle hüner göstermeye girişmek, duanın amacına ve ruhuna aykırıdır. Kur’ân ve Sünnet’te yer alan dualar, kapsamlı ve veciz sözler tercih edilmeli, tekellüf, kafiye ve seci yapmaktan kaçınılmalıdır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَجِيبُ الْجَوَامِعَ مِنَ الدُّعَاءِ
وَيَدْعُ مَا سِوَى ذَلِكَ

“Allah’ın Resülü (s.a.s.), dualarda veciz ve kapsamlı sözler ile dua etmeyi tercih eder, bunların dışındakileri terk ederdi.”

(Ebü Davud, Salât, 358) Hz. Âişe validemiz;

وَاجْتَنِبِ السَّجْعَ فِي الدُّعَاءِ

“Secili / kafiyeli sözlerle dua etmekten sakın” demiş, ashap ve peygamberin bunu kerih gördüğünü bildirmiştir. (İbn Hibbân, Ed’iye, No: 979; bk. Buhâri, Dua, 19)

9. Israrla Dua Edilmeli

Mü’min, yüce Allah’tan isteğinde ısrarlı olmalı, isteğim yerine gelmedi diye duadan vazgeçmemelidir. Sahabeden Abdullah ibn Mes’ûd, Peygamberimiz (s.a.s.)’in;

كَانَ إِذَا دَعَا دَعَا ثَلَاثًا وَإِذَا سَأَلَ سَأَلَ ثَلَاثًا

“Dua ettiği zaman üç sefer tekrar eder ve bir şey istediği zaman yine üç sefer tekrar ederdi.” demiştir. (Müslim, Cihâd, 107) Peygamberimiz,

إِنَّ اللَّهَ لَيُحِبُّ الْمُلِحِّينَ فِي الدُّعَاءِ

“Şüphesiz ki Allah, ısrarla dua edenleri sever” (Beyhâkî, Şu’abü’l-îmân, er-Ricâ Minallah, No: 1108) anlamındaki sözleri ile ısrarla dua edeni Allah’ın sevdiğini bildirmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s.);

يُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ يَقُولُ قَدْ دَعَوْتُ رَبِّي فَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي

“Rabbime dua ettim de kabul edilmedi, diyerek acele etmediğiniz sürece Allah dualarınızı kabul eder.” (Buhâri, De’avât,

22; Müslim, Zikir, 92) anlamındaki hadisi ile ısrarla dua edilmesini tavsiye etmiş ve;

مَا مِنْ عَبْدٍ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ إِنْ بَطَّهٗ يَسْأَلُ اللَّهَ مَسْأَلَةً إِلَّا آتَاهَا إِيَّاهُ مَا لَمْ يَعْجَلْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ عَجَلْتُهُ؟ قَالَ يَقُولُ قَدْ سَأَلْتُ وَسَأَلْتُ وَلَمْ أُعْطَ شَيْئًا

“Koltuk altları gözükecek kadar ellerini kaldırıp dua eden hiçbir kul yoktur ki acele etmediği sürece Allah ona istediğini vermiş olmasın” buyurmuş, ashabın, “Ey Allah’ın elçisi! Duanın acelesi nasıl olur?” şeklindeki sorusuna, “İstedim, istedim de Allah hiçbir şey vermedi demektir” diye cevap vermiştir. (Tirmizi, De’avât, 133)

Sahabeden Ebû’d-Derdâ;

مَنْ يَكْثُرُ الدُّعَاءَ يُوشِكُ أَنْ يُسْتَجَابَ لَهُ

“Kim çok dua ederse, onun duası daha çok kabul olur” (Abdürrazzak, Dua, No: 19644) demiştir.

Dua ettikten sonra sonucu Allah’a havale etmek gerekir. Allah, kulunun istediğini hemen verebileceği gibi, daha sonra da verebilir veya kulun isteği, kendisi için hayırlı değildir, ona daha hayırlı olanı verir veya mükâfatını ahirete bırakır. (Tirmizî, De’avât, 133)

10. Ümit ve Korku İçinde Dua Edilmeli

İnsan, dua ederken, Allah’a karşı saygı ve azabından korku içinde bulunmalı, aynı zamanda istekli ve ümitli olmalıdır. Yüce Allah;

وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

“Korkarak ve umarak O’na dua edin. Muhakkak ki Allâh’ın rahmeti, sözünü ve işini en iyi bir şekilde yapan mü’minlere yakındır” (Arâf, 7/56) buyurmakta, ümit ve korku içinde dua edenleri övmektedir:

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

“Onlar (mü’minler); yanları yataklardan uzaklaşırlar (gece kalkarlar), korkarak ve umarak Rablerine dua ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için harcarlar.” (Secde, 32/16)

Bu ayette, kendilerine Allah’ın ayetleri hatırlatıldığı zaman derhal boyun eğen, secdeye kapanan, Allah’a hamd eden, O’nu noksan sıfatlarından tenzih eden ve asla kibirlenmeyen mü’minlerin, gece kalkıp korku ve ümit ile dua ettikleri (Secde, 32/15) bildirilerek övülmektedir.

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

“Onlar (Zekeriya ve Yahya peygamberler); gerçekten hayır işlerinde yarışır, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.” (Enbiyâ, 21/90)

Bu ayette iki seçkin peygamberin, Allah’ın rahmetini umarak ve azabından da korkarak dua etmeleri övülmektedir. Mü’minlerin bu şekilde dua etmelerine de işaret edilmektedir.

Zikrettiğimiz üç ayette dua ederken insanın içinde bulunması gereken tavrı ifade eden dört kavram dikkati çekmektedir: “Havf”, “tama’”, “rağab” ve “raheb”.

“**Havf**”, “bilinen veya hissedilen bir işareten dolayı irkilmek, bir tehlike karşısında ne olacağı endişesi içinde olmak” (Râğıb, s.161), “gelecekte hoşlanmadığı bir şeyle karşılaşma düşüncesiyle kalbin yanıp üzülməsi” demektir. (Gazâli, IV, 286) Dua ederken korkmaktan maksat ise; günahından dolayı istediği şeyi hak etmeme düşüncesiyle duanın kabul edilmemesi endişesini taşımaktır. (Beydâvi, II, 569)

“**Tama’**”; Allah’ın lütfu, ihsanı ve merhametinin çokluğu sebebiyle duanın kabul edileceğini ummak, istediğinin verileceğinden ümitvâr olmaktır. (Beydâvi, II, 569)

“**Rağab**”; yaptığı duanın kabul edileceğini, isteğinin verileceğini kuvvetle ümit etmek ve Allah’a yönelmek demektir. (Beydâvi, IV, 277)

“**Raheb**”; günahları sebebiyle ilâhî azaptan ve duasının reddedilmesinden korkmak demektir. (Beydâvi, IV, 277)

Rağab ve raheb ile havf ve tama’ aynı anlamı ifade eder. (Neseî, IV, 277)

Bu dört kavram; her iş ve görevde olduğu gibi dua ederken de mü’minin korku ile ümit arasında bulunması (beyne’l-havfi ve’recâ) gerektiğini ifade etmektedir.

Ayrıca birinci ayette dua eden kimsenin “muhsin”, ikinci ayette Allah’ın verdiği rızıktan infak eden, üçüncü ayette ise Allah’a saygı gösteren ve boyun eğen (hâşi’) olması gerektiğine de vurgu yapılmaktadır.

Mü'min, ilâhî azaptan korku içinde bulunmakla birlikte yaptığı duayı Allah'ın kabul edeceği inancı ve düşüncesini taşımalıdır. Çünkü yüce Allah, Kur'an'da,

رَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ

“*Rahmetim her şeyi kaplamıştır*” (Araf, 7/156), bir kutsî hadiste ise,

سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي

“*Rahmetim gazabımı geçmiştir*” buyurmuştur. (Beyhaki, Şu'abül-îmân, er-Ricâ Minallah, No: 1037)

Peygamberimiz (s.a.s.), mü'minlerin Allah hakkında iyi zanda bulunmalarını tavsiye etmiştir:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَحْسِنُوا الظَّنَّ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ فَإِنَّ الرَّبَّ عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِهِ

“*Ey insanlar! Âlemlerin Rabbi hakkında iyi zanda bulunun, çünkü Rab, kulunun zannı üzeredir.*” (Beyhaki, Şu'abül-îmân, er-Ricâ Minallah, No: 1012) Bir kutsî hadiste yüce Allah;

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي

“*Ben, kulumun bana olan zannı üzereyim ve beni andığı zaman ben onunla beraberim*” (Müslim, Zikir, 19) buyurmaktadır. Çünkü Peygamberimizin beyanı ile;

حُسْنُ الظَّنِّ مِنْ حُسْنِ الْعِبَادَةِ

“*İyi zanda bulunmak, ibadetin güzelliğindedir.*” (Beyhaki, Şu'abül-Îmân, er-Ricâ Minallah, No: 1018)

Bu itibarla mü'min dua ettiği zaman, Allah'ın duasını

kabul edeceğini ve isteğini yerine getireceğini düşünmeli ve inanmalıdır.

11. Meşru Şeyler İstenmeli, Ölçülü Olunmalı, Aşırı Gidilmemeli

İşlenmesi ve istenmesi dinimizce günah sayılan konularda dua edilmemelidir. Çünkü bu tür dualar kabule şayan olmaz. Peygamberimiz (s.a.s.), şöyle buyurmuştur:

لَا يَزَالُ يُسْتَجَابُ لِلْعَبْدِ مَا لَمْ يَدْعُ بِإِثْمٍ أَوْ قَطِيعَةٍ رَحِمٍ

“Kul, günah talep etmedikçe veya sıla-i rahmin kopmasını istemedikçe duası icâbet görmeye (kabul edilmeye) devam eder.” (Müslim, Zikir, 25; bk. İbn Hibbân, Ed’iye, No:881, 976)

Dinin haram kıldığı ve yapılması günah olan şeylerin elde edilmesini istemek, Allah’a saygısızlıktır. Allah’ın bizden yapılmamasını istediği şeyi Allah’tan istemek edep dışına çıkmak, haddi aşmaktır. Allah, aşırı gidenleri ve haddi aşanları sevmez (Bakara, 2/190). Resûlullah (s.a.s.), buyurmuştur ki:

سَيَكُونُ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الدُّعَاءِ فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ

“Bazı toplumlar duada aşırı gidecekler / sınırı aşacaklardır, siz onlardan olmaktan sakının.” (Ebû Davud, Salât, 358)

Duada haddi aşmak; duanın usul ve adabına uymamak, istenmeyecek şeyleri istemek, dinen haram ve yasak olan şeyleri istemek, haram konusunda meselâ oynayacağı kumarda, yapacağı hırsızlıkta, işleyeceği cinayette veya herhangi bir kötülükte Allah’ın yardım etmesini istemek, yüksek sesle, bağıra bağıra dua etmek veya tekellüfte bu-

lunmak şeklinde sözde olur veya insanlara zarar vermeyi ve kıtlık olmasını istemek gibi meşru olmayan şeyler için dua etmek veya sebeplere yapışmadan zafer kazanmayı veya çalışmadan zengin olmayı istemek veya günah işlemeye ısrarla devam ettiği hâlde Allah'tan isteklerde bulunmak gibi duanın içeriğinde olur. Hem söz hem de içerikte haddi aşmak dua adabına uygun değildir, duanın kabul edilmemesinin sebebidir.

12. Sadece Sıkıntılı Zamanlarda Değil, Her Zaman Dua Edilmeli

Her insan bir derde, bir sıkıntıya, bir belaya uğradığı zaman Allah'a sığınır, O'na dua eder. Böyle sıkıntılı zamanlarda gönüller bütünüyle Allah'a açılır, samimiyetle ve candan dua edilir. Allah da bu duaları kabul eder. Nitekim bir hadiste Peygamberimiz (s.a.s);

ثِنْتَانِ لَا تُرَدَّانِ أَوْ قَلَّمَا تُرَدَّانِ الدُّعَاءِ عِنْدَ النَّدَاءِ وَعِنْدَ الْبَأْسِ

“İki dua reddedilmez veya reddedilmesi çok nadir olur: (Bunlar) ezan okunduğu esnada ve sıkıntı zamanlarında yapılan duadır” (Ebû Davûd, Edeb, 41) buyurmuştur.

Ancak sadece darlıkta, sıkıntıda veya bir korku, kaza ve felâketle karşı karşıya geldiği zaman değil varlıklı ve sağlıklı zamanlarda, huzur ve rahatlığın hüküm sürdüğü anlarda da dua edilmelidir. Kişi sıkıntıya, darlığa ve zorluğa karşı sabır ve dua ile ayakta kalmaya çalıştığı gibi, nimetlere kavuşması durumunda da şükredip dua etmelidir.

Peygamberimiz (s.a.s.);

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ اللَّهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ وَالْكَرْبِ فَلْيَكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي
الرَّخَاءِ

“Sıkıntılı ve musibete uğradığı zamanlarda Allah’ın duasını kabul etmesini isteyen kimse, rahat zamanlarında çok dua etsin.” (Tirmizi, De’avât, 9)

تَعَرَّفَ إِلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ

“Rahatlık zamanlarında Allah’a yönel, O’nu tanı ve O’na dua et ki sıkıntılı zamanlarda da Allah sana yönelsin, seni tanısın ve sana yardım etsin” buyurmuştur. (Beyhaki, Şuabü’l-İmân, er-Ricâ Minallah, No:1139)

Sadece sıkıntılı zamanlarda dua etmek doğru olmadığı gibi dua edip sıkıntı geçtiğinde ettiği duayı ve sıkıntılarını unutmak, iman ve ibadetten yüz çevirmek de doğru değildir. Bu hususu yüce Allah, Kur’ân’da şöyle ifade etmektedir:

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا
كَانَ يَدْعُوا إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ

“İnsana bir zarar dokundu mu, hemen içtenlikle Rabbine yönelerek O’na dua eder. Sonra (Rabbi) ona kendisinden bir nimet verdi mi; önceden O’na yaptığı duayı unuttur da, O’nun yolundan saptırmak için Allah’a eşler koşmaya başlar...” (Zümer, 39/8)

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ
عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“İnsana bir zarar dokunduğu zaman bize dua eder. Sonra, kendisine tarafımızdan bir nimet verdiğimiz vakit; ‘Bu, (benim) bilgi(m) sayesinde bana verildi, der. Hayır, o bir imtihandır, fakat çokları bilmiyorlar.” (Zümer, 39/49)

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا
لِلْمُسْرِفِينَ مَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زُيِّنَ
كَأَنَّهُمْ يُعْمَلُونَ

“İnsana bir zarar dokunduğu zaman, yanı üzere yatar-ken, yahut otururken ya da ayakta iken bize dua eder; ama biz onun darlığını açıp kaldırıncaya sanki kendisine dokunan bir darlıktan ötürü bize hiç dua etmemiş gibi hareket eder. İşte aşırı gidenlere, yaptıkları iş böyle süslü gösterilmiştir.” (Yûnus, 10/12)

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيَهُمْ إِلَى
الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ

“Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız Allah’a hâlis kı-larak O’na dua ederler. Fakat (Allâh) onları salimen karaya çıkarınca hemen (O’na) ortak koşarlar.” (Ankebût, 29/65)

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا آذَاهُمْ مِنْهُ رَحْمَةٌ
إِذَا قَرَّبُوا مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ

“İnsanlara bir zarar dokundu mu, Rablerine yönelerek O’na yalvarırlar. Sonra (Rableri), onlara kendinden bir rah-met tattırınca, hemen onlardan bir grup, Rablerine ortak ko-şarlar.” (Rûm, 30/33)

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظَّلِيلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيَهُمْ

إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ

“(Denizde) onları, gölgeler gibi dalgalar sardığı zaman, dini yalnız kendisine has kılarak Allah’a dua ederler. Fakat O, onları kurtarıp karaya çıkarınca içlerinden bir kısmı iktisâd eder (Allah’a yönelmeyi kısar, gevşetir); zaten bizim ayetlerimizi (öyle) nankör gaddarlardan başkası inkâr etmez.”

(Lokmân, 31/32)

لَا يَسْأَلُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ

“İnsan hayır istemekten usanmaz (dâima malının artmasını diler). Ama kendisine bir şer dokundu mu hemen üzüdür, ümitsiz olur.” (Fussilet, 41/49)

وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَ بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ

“İnsana bir nimet verdik mi yüz çevirir; yan çizer. Ona bir şer dokundu mu yalvarıp durur.” (Fussilet, 41/51)

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ صَلَّ مَنِ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا

“Denizde size bir sıkıntı (boğulma korkusu) dokunduğu zaman O’ndan başka bütün yalvardıklarınız kaybolur (artık o zaman, Allah’tan başka kimseden yardım istemezsiniz. Çünkü O’ndan başka sizi kurtaracak kimse yoktur.) Fakat (O) sizi kurtarıp karaya çıkarınca yine (Allah’ı bir tanımaktan) yüz çevirirsiniz. Gerçekten insan nankördür.” (İsrâ, 17/67)

Bu ayetler, insanların genel psikolojisini ve insanın fit-

ratında olan din duygusunu, Allah inancını, duaya olan ihtiyacını, hayır dua etmekten usanmadığını, darlık zamanlarında herkesin dua ettiğini, duanın ayakta, otururken ve yatarken yapılabileceğini, nimete kavuşunca bir kısım insanın nankörlük ettiğini, bir musibete uğrayınca dua edip durduğunu ve ümitsizliğe kapıldığını, nimete kavuşunca yüz çevirdiğini, ilâhî iradeye uygun olmayan davranışlar sergilediğini, hatta bir kısmının Allah’a ortaklar koştuğunu, küfre saplandığını ifade etmektedir. Bu tür insanlar; kınanmakta, darlıkta ve bollukta, rahatlık ve sıkıntılı her zaman Allah’a dua edilmesi, dua kabul edilip maksada erdikten sonra duanın terk edilmemesi gerektiğine işaret edilmektedir.

13. Sadece Allah’a Dua Edilmeli

Dua, sadece Allah’a yapılmalı, araya başka araçlar sokulmamalıdır. Her namazda okuduğumuz Fatıha sûresinde,

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

“Sadece Sana ibadet eder, sadece Senden yardım dileriz” diyerek bunu dile getiriyoruz. Yüce Allah, bize şah damamızdan daha yakındır. (Kâf, 50/16) Bu sebeple ne istersek, aracısız O’ndan istemeliyiz. Bakara sûresinin 186. ayetinde yüce Allah, şöyle buyurmaktadır:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ

“Kullarım sana beni sorarlarsa, gerçekten Ben onlara yakıным. Bana dua edenin duasını kabul ederim.”

Kur’ân’da duanın sadece Allah’a yapılması önemle vur-

gulanmıştır. Allah'tan başkasına, putlara veya kendilerine mutlak nitelikler izafe edilen başka yaratıklara dua ve ibadet edilmesi Kur'ân'da kesinlikle yasaklanmıştır. Konuyla ilgili ayetlerin bazıısı şöyledir:

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا
يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطٍ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ
وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ

“Gerçek dua ancak O'nadır. O'ndan başka yalvardıkları ise onların isteklerine ancak, ağzına ulaşmayacağı hâlde, ulaşsın diye avuçlarını suya uzatan kimsenin isteğine suyun cevap verdiği kadar cevap verirler.” (Ra'd, 13/14)

Bu ayette, Allah'tan başka varlıklara dua edenler kınanmakta ve Allah'tan başka varlıklara, putlara, türbelere, ölülere yapılacak duaların, onlardan isteklerin boşa gideceği bildirilmektedir.

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ

“Öyle ise sakın Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarma, sonra azaba uğrayanlardan olursun.” (Şu'arâ, 26/213)

Bu ayette sadece Allah'a dua edilmesi istenmekte ve Allah'tan başkasına dua eden kimselerin haddi aşmış olacakları bildirilmektedir. (bk. En'âm, 6/40-41; Yunus, 10/106; Kasas, 28/88)

İnsan her isteğini sadece Allah'tan istemelidir. Peygamberimiz (s.a.s.);

إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ

“Bir şey istediğin zaman Allah’tan iste, bir yardım talebinde bulunduğun zaman Allah’tan yardım talep et” buyurmuştur. (Beyhaki, Şuabü'l-İmân, er-Ricâ Minallah, No: 1075)

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ

“Allah, kuluna kâfi değil mi?” (Zümer, 39/36)

Allah’ı bırakıp da zararı ve faydası dokunmayan, hatta zararı faydasından çok olan varlıklara dua edenler (putlardan, türbelerden, ölülerden yardım isteyenler, medet umanlar) şu ayetlerde kınanmaktadır:

يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَمَا لَا يَضُرُّهُمْ وَأَلَّا يَنْفَعَهُمْ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ

“Allah’ı bırakıp da kendine ne zarar, ne menfaat veremeyecek şeylere yalvarır. İşte derin sapıklık budur.” (Hac, 22/12)

يَدْعُوا لِمَنْ ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَيْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَيْسَ الْعَشِيرُ

“Zararı, faydasından daha yakın olana yalvarır. (O), ne kötü bir yardımcı ve ne kötü bir arkadaştır!” (Hac, 22/13)

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ

“Allah’ı bırakıp da kıyâmet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere yalvarandan daha sapık kim olabilir? Oysa onlar, bunların yalvardıklarından habersizdirler.” (Ahkâf, 46/5)

Bu ayetler; hem sadece Allah’a dua edilmesi gerektiği-

ni, hem de Allah'tan başkasına yapılacak duaların günah olduğunu ve boşa gideceğini ifade etmektedir.

14. Esmâ-i Hüsnâ, Salih Amel ve Hayırlı İşler Vesile Edilmeli

Mü'min, duanın kabul olması için Allah'ın güzel isimlerini, işlediği sâlih ve hayırlı amelleri vesile etmelidir. Bunun örnekleri hadislerde vardır. Meselâ Peygamberimiz (s.a.s.), kızı Fatıma'ya akşam ve sabah şu duayı yapmasını tavsiye etmiştir:

يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ أَصْلِحْ لِيْ شَأْنِيْ كُلَّهُ وَلَا تَكِلْنِيْ إِلَى نَفْسِيْ طَرْفَةَ عَيْنٍ

“Ey yaşayan, diri, canlı, ölümsüz, ezeli, ebedi ve zati ile kaim olan, her şeyin varlığı kendisine bağlı, uykusu ve uyuklaması olmayan, varlıkları yöneten, koruyan ve ihtiyaçlarını üstlenen Allah'ım! Rahmetin sebebiyle senden yardım istiyorum. İşlerimin hepsini ıslah eyle, göz açıp kapayıncaya kadar beni nefsimе bırakma.” (Ebû Ya'lâ, Zikir ve Dua, No: 914)

Bu hadiste, Allah'a iki güzel ismi ile hitaptan sonra “rahmeti” vesile edilmiştir.

Geçmiş ümmetlerden üç kişi yaya olarak yolculuğa çıkarlar. Yolda şiddetli bir yağmura yakalanırlar. Yağmurdan korunmak için dağdaki bir mağaraya sığınır. Dağdan bir taş yuvarlanır ve gelip mağaranın girişini tamamen kapatır. Birbirlerine; çıkışımızı taş kapattı, izimiz kayboldu, burada olduğumuzu Allah'tan başka hiç kimse bilmiyor, kurtuluşumuz ancak dua ile olur, bu sebeple en güvendiğiniz sâlih bir amelinizi vesile ederek dua edin, belki Allah

bir kurtuluş yolu var eder, derler.

Biri şöyle dua eder: *“Allah’ım! Bildiğin gibi benim yaşlı bir annem-babam vardı. Bir de eşim ve küçük çocuklarım. Her gün çocuklarımdan önce anne-babama süt içirirdim. Bir gün biraz geç kaldım, süt içirmek için anne-babamın yanına geldiğimde, onlar uyuyorlardı. Onları uyarmaya kıyamadım, uyanmalarını bekledim. Bu arada çocuklarım ayaklarına dolanıyor, karınlarının acıktığını söylüyorlardı. Ben önce âdetim üzere sütü anne-babama içirmek istiyordum. Sabaha kadar başlarında bekledim, nihayet uyandılar ve onlara sütlerini içirdim. Allah’ım! Bildiğin gibi bunu ben sırf Senin rahmetini ve rızanı elde etmek için ve azabından korktuğum için yaptım, bizi sıkıntıdan kurtar.”* Bu dua üzerine mağaranın girişindeki kaya bulunduğu yerden biraz hareket eder, ışık görünür ve gökyüzünü görürler.

İkinci kişi şöyle dua eder: *“Allah’ım! Bildiğin gibi amcamın bir kızı vardı, ben onu çok seviyordum, ona âşık olmuştum. Onunla birlikte olmak, ondan murat almak istedim, kabul etmedi. Muradıma erebilmek için yüz dinar para verdim. Bu parayı elde etmek için çok çalışmış, çok yorulmuştum. Tam ilişkide bulunacağım bir anda bana, ‘Ey Allah’ın kulu! Allah’tan kork, nikâhsız Allah’ın mübrünü açma (kızlığını bozma)’ dedi. Ben de vazgeçtim. Allah’ım! Biliyorsun ki bunu ben sırf Senin rahmetin ve rızanı elde etmek için ve azabından korktuğum için yaptım, bizi sıkıntıdan kurtar, bize semayı göster.”* Bu dua üzerine mağaranın girişindeki kaya biraz daha bulunduğu yerden hareket eder, ışık iyice görünür.

Üçüncü kişi de şöyle dua eder: *“Allah’ım! Ben bir ölçek pirinç karşılığında bir işçi çalıştırmıştım, iş bitince ücretini*

vermek istemiştim ancak ücretini almamıştı. Ben de bu pirinci ektim, ürününü biriktirdim, nihayet ürünleri satıp parası ile sığır ve koyun aldım. Bir zaman sonra işçi geldi ve bana 'ey Allah'ın kulu! Allah'tan kork, bana zulmetme, ücretimi ver' dedi. Ben de, 'Bu sığırları ve davarları çobanlarıyla birlikte al, bunlar senin ücretin' dedim. Bana, 'Allah'tan kork ve benimle alay etme' dedi. Ben de 'Alay etmiyorum, bütün bu mallar senin' dedim. İsteseydim, sadece bir ölçek pirincini verirdim. Allah'ım! Sen de biliyorsun ki ben bunu rahmetini elde etmek için ve azabından korktuğum için yaptım. Şu mağaranın kapısını bütünüyle bize açtır.' Bu duanın üzerine taş mağaranın ağzından tamamen uzaklaşır ve mağaradan kurtulurlar. (İbn Hibbân, Ed'ıye, No; 897, 971; Müslim, Zikir ve Dua, 100; Buhârî, Muzâraa,11)

Üç kişinin başına gelen bu olay, günümüzde olsa, bu kişilerin yanlarında cep telefonu bulunsa ve çekse, buldukları yeri de bilseler, yakınlarına telefon edip kendilerini kurtarmalarını isteyebilirler. Olayın kahramanları için o gün böyle bir imkân yoktur. Şiddetli yağmur yağdığı için iz sürmek suretiyle kendilerine ulaşma imkânı da kalmamıştır. Bedensel güçleri ile kurtulmaları da mümkün değildir. Allah'ın yardımından başka çareleri kalmamıştır. Allah'a dua etmeye karar verirler. Dualarının kabul olması için Allah rızası için yaptıkları bir ameli, işi veya sırf Allah korkusu ile terk ettikleri bir fiili vesile ederek dua ederler.

Her üç fiil de kul hakkı ile ilgilidir. Birinci, annesine hizmetini her şeyin üstünde tutmakta, bunu herhangi bir dünyevî çıkar için değil Allah rızası için yapmaktadır. İkinci çok arzu ettiği bir isteğine kavuşur, son

anda Allah'a olan saygı ve korkusu ağır basar, bir haramı bu yüzden terk eder. Üçüncüsü çalıştırdığı bir işçinin emeğini zayi etmez, değerlendirir, çoğaltır ve hak sahibine verir. Her üç davranış da takdire değer niteliktedir, Allah'a iman ve ahlâk ön plana çıkartılmış, nefse yenik düşülmemiştir. Bu asil davranışlar vesile edilerek dua edilmiş, Allah da kabul etmiştir.

Biz bu hadisten, kabul olmasını istediğimiz bir duada sırf Allah için yaptığımız amelleri vesile ederek dua edebileceğimizi öğreniyoruz. Allah'ın güzel isimleri ve böylele sâlih ameller vesile edilebilir; ancak türbelere, çalılara bez bağlamak, mum yakmak, adakta bulunmak ve benzeri davranışlar dînen doğru olmadığı gibi bir faydası da olmaz, hatta bu tür davranışlar, inanca bile zarar verebilir.

Hâkim'in *Müstedrek* adlı eserinde Peygamberimizin duada vesile edilebileceği ile ilgili şöyle bir rivayet vardır:

Görme özürlü biri gelip Peygamberimizden iyileşmesi için kendisine dua etmesini ister. Peygamberimiz, bu kimseye güzelce bir abdest almasını ve iki rekat namaz kılmasını ve şöyle dua etmesini emreder:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّكَ فِي حَاجَتِي هَذِهِ
 فَتَقْضِهَا لِي اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فِيَّ وَشَفِّعْنِي فِيهِ

“Allah'ım! Senden (bana şifa vermeni) istiyorum, rahmet peygamberi olan elçin Muhammed (s.a.s.)'i vesile ederek Sana yöneliyorum. Ey Muhammed! Ben, şu ihtiyacımı gidermesi için seninle Rabbine yöneliyorum. Allah'ım! O'nu (peygam-

berini) *bana şefaathçi kul ve ihtiyacım konusunda onu bana şefaathçi eyle.*” (Hâkim, De'avât, No: 1909, 1929-1930, I, 519, 526)

Bu hadiste, Peygamberden bir şey istenmiyor, istekler doğrudan Allah'a arz ediliyor, sadece Allah'ın en sevgili kulu ve son peygamberi olan Hz. Muhammed (s.a.s.), duanın kabulü için vesile ediliyor. Konu ile ilgili üç rivayetten ikisinde, Peygamberimizden bu duayı öğrenen kişinin dua ettiği ve iyileştiği bildirilmektedir. (Hâkim, De'avât, No: 1929-1930, I, 526)

15. Dua Sonunda “Âmin”, “Duamı Kabul Et” Denilmeli, Hz. Peygambere Salât ü Selâm Getirilmeli ve Fâtiha Sûresi Okunmalı

Dua bitiminde “âmin” ve

رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ

“*Ya Rabbi! Duamı kabul et*” (İbrâhim, 14/40) denilmeli, Peygamberimize salât ve selâm getirilmeli ve Kur'an'ın ilk sûresi olan Fâtiha sûresi okunmalıdır.

إِذَا قَالَ أَحَدُكُمْ آمِينَ وَالْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ آمِينَ فَوَافَقَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى
عُفِّرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“*Biriniz ‘âmin’ dediği zaman gökteki bir melek de ‘âmin’ der. İkisinden biri diğerinin ‘âmin’ demesine denk gelirse geçmiş günahları bağışlanır*” (Hemmâm b. Münebbih, Sahîfetü Hemmâm, No: 10) anlamındaki hadis, dua sonunda “âmin” demenin önemi ortaya koymaktadır.

Fâtiha sûresinin ilk ayetlerinde yüce Allah'ın nitelikleri bildirildikten sonra dua ayetleri gelmektedir:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“*Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla*”

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“*Hamd (her türlü övgü), âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.*”

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“*O, rahmândır ve rahîmdir.*”

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

“*Din (cezâ ve mükâfât) gününün sâhibidir.*”

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

“*(Yâ Rabbi!) Ancak sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz!*”

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

“*Bizi doğru yola ilet.*”

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

“*Nimet verdiğin kimselerin yoluna. Kendilerine gazap edilmiş olanların ve sapmışların yoluna değil.*”

Fâtiha sûresi, sevap bakımından en büyük sûredir. (Buhârî, Tefsîru'l-Kur’ân, 1, V, 146) Fâtiha’yı okuyan kimsenin duası kabul olur. Bir kutsî hadiste yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

“Fâtiha’yı kendim ile kulum arasında ikiye böldüm: Yarısı benim, yarısı da kulumundur. Kulumun istediği hakkıdır, kendisine verilecektir.”

Hadisin devamında Peygamberimiz şöyle demiştir:

“Bir kul, ‘Elhamdülillâhi Rabbi’l-âlemîn’ dediği zaman yüce Allah; ‘Kulum bana hamdetti’ der.

Kul; “er-Rahmâni’r-Rahîm” dediğinde yüce Allah, ‘Kulum beni övdü’ der.

Kul, ‘Mâliki yevmi’d-dîn’ dediğinde, Allah, ‘Kulum beni yüceltti, bana saygı gösterdi’ der.

Kul, “İyyâke na’büdü ve iyyâke neste’in” dediği zaman Allah, ‘Bu benim ile kulum arasındadır (ibadet eden kuluma, yardım etmek bana aittir). Kulumun istediği verilecektir’ der.

Kul, “İhdina’s-Sırâta’l-müstekîm, sırâta’l-lezîne en ’amte aleyhim ğayri’l-meğdûbi aleyhim ve la’d-dâllin” dediği zaman Allah, ‘Bu dilek kula aittir, istediği verilecektir’ buyurur.” (Müslim, Salât, 38)

Sonuç olarak; dua yaparken mübarek vakit ve yerler tercih edilmeli, abdest alıp kıbleye dönülmeli, eller semaya kaldırılmalı, eûzü ve besmele çekilmeli, Allah’a hamd ve Peygambere salât ü selâm getirilmeli ve günahlara tövbe ederek duaya başlanmalıdır. Dua eden kişi, konumuna uygun bir edep içinde olmalıdır. Sadece Allah’a dua edilmeli, duada meşru sınırlar aşılmamalı, meşru isteklerde bulunulmalı, kabûlü için acele edilmemeli, duanın kabul edileceği inancı taşınmalı, ihlâs ile ve yüreктen, kısık bir sesle ve yalvararak dua edilmelidir. Duada anlamlı ve veciz

sözler seçilmeli, yapmacık sözlerden kaçınılmalıdır. Dua sonunda Hz. Peygambere salât ve selâm getirilmeli ve eller yüzlere sürülmelidir. (İbn Mâce, Dua, 13)

Dua her zaman ve mekânda; her hâl ve şartta söz geli mi; yürürken, otururken ve yatarken yapılabilir. (Yûnus, 10/12). Nitekim bir ayette şöyle buyurulmuştur:

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ
النَّارِ

“Onlar ayakta, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. ‘Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, Seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru’ derler.” (Âl-i İmrân, 3/191)

Usul ve adabına uygun bir dua; sadece dil ve dudaklarla yapılmaktan ibaret olmamalı, kalp ve rûh da duaya katılmalıdır. Eller, dil ve gönül hep birlikte Allah’a yönelmelidir. Dua esnasında korku ve ümit birlikte bulunmalı, candan ve yalvararak, ihlâs ve samimiyetle istenmelidir.

Dua gönülden, gizlice ve alçak sesle, günahlara pişmanlık duyularak, kibleye yönelerek ve Allah’ın adıyla başlanarak yapılmalı, dua esnasında dinî şuur yoğunlaştırılmalı, kabulü için acele edilmemelidir. Duanın kabul edileceğine inanılarak ısrarla duaya devam edilmelidir. Ayrıca isteğini Allah’a arz etmeden önce Allah’a hamd-ü senâ, Peygamberimize de salât-ü selâm getirmelidir. Abdest alınmalı (Tirmizi, De’avât, 125), mümkünse kibleye dönülmeli, dua cümleleri üç defa tekrar edilmelidir.